

INTERVENCIÓ PSICOPEDAGÒGICA EN L'ACOLLIDA DE L'ALUMNAT NOUINGUT *PSYCOPEDEGOGICAL INTERVENTION IN NEWCAM PUPILS'S RECEPTION*

*María Isabel Loriente Barbas**

doi: 10.7203/anuari.psicologia.15.2.255

Introducció

A causa dels moviments migratoris, es detecta la presència, cada vegada, de més famílies foranes i, per tant, de més alumnes de procedència diversa: parlen altres llengües, tenen altres costums i es troben al bell mig dels contextos de procedència i el d'arribada. Aleshores, en els centres educatius d'acollida, el treball amb aquests alumnes no resulta fàcil, bé per manca mitjans, –materials o personals–, per actuar de la forma més eficient i humanitzadora alhora, mitjançant els Plans d'Acollida i d'Integració, per a aquests alumnes.

En altres contextos –Irlanda seria un exemple paradigmàtic– a aquests alumnes s'aconsegueix integrar-los amb tota normalitat, en el sistema educatiu d'acollida, aprenen la llengua del territori, des del primer moment, i se'ls dóna suport educatiu, tant dins com fora de l'aula, en el context escolat. A més, se'ls ofereixen multitud de recursos i materials, per a reforçar la seua integració, des de l'àmbit de la pròpia llar.

El coneixement directe d'aquestes intervencions, és el que m'ha portat a tractar aquest tema i analitzar les metodologies utilitzades amb aquells alumnes, com a proposta per a incorporar-les a les nostres aules.

Plantejament

La Comunitat Valenciana, així com Espanya en general, ha rebut en els últims anys una gran quantitat de població immigrada. Açò ha produït un augment del alumnat estranger en les aules, convivint i compartint centres educatius amb

* Titulada de magisteri –infantil, primària i anglès– per la Universidad Católica de Valencia San Vicente Martir. Correspondència a: <isabel_lorient@hotmail.com>.

el alumnat autòcton. Segons les xifres publicades, últimament, pel Ministeri d'Educació, al territori espanyol es detecten els següents percentatges d'alumnes nous: el 26'3% són procedents de la Unió Europea; el 3'9% de la resta del continent; el 25% d'alumnes és d'origen africà; el 37'9% d'alumnat és procedent d'Amèrica, i 6'9% d'alumnes procedeix d'Àsia i Oceania. Durant el mateix temps, al sistema educatiu valencià es varen escolaritzar alumnes estrangers procedents, fonamentalment, de la Unió Europea, d'Àfrica i d'Amèrica, en un percentatge estimat –per les dades ministerials– del 10'8%; per damunt de la mitjana espanyola, situada en un 9'5%.

Intervenció

Un dels grans problemes que troben aquests alumnes en arribar als nostres centres educatius és el desconeixement, no només del funcionament general del sistema, sinó –particularment– de la llengua vehicular, i de la resta de dinàmiques comunicatives i relacionals, encarregades de propiciar una comunicació efectiva dins del propi centre i entre el centre, l'alumne i la família. Conèixer la llengua vehicular del ensenyament és essencial per accedir al *currículum* i per acceptar, entendre i aplicar les normes de convivència assumides al centre de destinació. Per açò, el Pla d'Acollida i Integració, ha d'incorporar –en cada centre– una sèrie de mesures enfocades i convergents a la integració d'aquell alumnat, des de la seua pròpia llengua, la seua realitat cultural i familiar. I tot orientat a la millor integració escolar i vivència educativa compartida.

A més, esdevé important assenyalar que, per facilitar la comprensió dels punts essencials relacionats amb l'educació dels alumnes, convé que els col·legis divulguen aquesta informació, en les diverses llengües estrangeres dels alumnes –i famílies– nous, abordant els aspectes generals, els diferents nivells que s'imparteixen en el centre, la matriculació, l'avaluació, l'orientació, les modalitats de participació dels pares, els seus drets i obligacions, la dinàmica de les relacions de la comunitat educativa, així com el projecte educatiu de centre –que inclou aquell Pla d'Acollida i Integració–.

Descendent als objectius a formular i relacionats amb la integració dels nous, al centre i la classe ens trobem, per exemple, amb:

- La incorporació d'actituds interculturals positives.
- La potenciació de la convivència i la cooperació.
- La superació dels prejudicis i estereotips.

I pel que fa als relacionats amb els alumnes en qüestió, trobem:

- Aprendre a dominar la llengua d'acollida.
- Conèixer i assimilar els costums del país de destí.
- Desenvolupar les competències socials essencials per a la incorporació e integració en la nova societat.

Francesc Carbonell és un mestre i pedagog, doctorat en la Universitat de Barcelona, que proposa, en el seu llibre *Inmigració: Diversitat Cultural, Desigualtat Social i Educació*, uns criteris que podrien considerar-se claus, per a la integració d'aquests alumnes nouvinguts i que es refereixen a les metodologies de treball que es realitzen en el centre educatiu i afecten a la integració de l'alumnat. Les tals intervencions poden arribar a determinar les actuacions més idònies a aplicar en les nostres aules, com les següents:

	LEAH	UNAÏ
Sexe	Xiqueta	Xiquet
Edat	5 anys	6 anys
País de procedència	França	Espanya
Idioma originari	Francès	Castellà
País de destí	Espanya	Irlanda
Coneixement del idioma	Nul	Nul
Raó del Trasllat	Treball dels pares	Treball dels pares
Coneixement del idioma per part de la família	Mitjà-alt	Mitjà-alt
Intervencions i mesures adoptades per part de la escola	<ul style="list-style-type: none"> – Presentació de l'alumna al tutor/a i als altres alumnes de classe. – Se l'intenta explicar les fitxes en castellà i mitjançant mímica. – Es treballa amb tot el grup i ella és una més, sense atencions especials. – Assisteix a l'aula de suport, una hora per setmana, per a reforçar matemàtiques i castellà. 	<ul style="list-style-type: none"> – Presentació de l'alumne i els seus pares al tutor/a, als altres alumnes de classe, a la secretaria del centre, al professorat de suport, a la responsable de l'administració i al de manteniment. – Una hora i mitja diària com a mínim, en el aula de suport, aprenent anglès. – Traducció inicial de tot el contingut al castellà i disminució successiva i progressiva. – Aprenentatge de l'alfabet anglès. – Aprenentatge de cançons. – Llistes de vocabulari bàsic. – Lectura en anglès a l'aula i a casa. – Aprenentatge, per part de la mestra, de paraules claus, fórmules i frases senzilles, per a comunicar-se amb l'alumne nouvingut.

	LEAH	UNAÏ
Integració de l'alumne/a respecte als companys	<ul style="list-style-type: none"> – Jocs amb ella, des del primer moment. – Intent d'ensenyar-li castellà, mentre jugaven al pati. – Li ensenyen cançons. 	<ul style="list-style-type: none"> – Jocs compartits amb ell, des del primer moment. – Intent d'ensenyar-li anglès, mentre jugaven i aprendre, els seus interlocutors, castellà per poder parlar i jugar con ell. – Noves cançons i jocs.
Resultats obtinguts	<ul style="list-style-type: none"> – Intents d'integració amb els companys. – Dificultats en aprendre castellà. – Dificultats en comunicar-se amb els companys. – Finalment, va tornar a França. 	<ul style="list-style-type: none"> – Alumne totalment integrat. – Anglès quasi perfecte, amb les competències bàsiques assolides, en relació a la seua edat, als 3 o 4 mesos. – Continua en Irlanda i és molt feliç.

Una tal experiència transcrita, ens permet observar clarament que la intervenció docent i la de la resta del personal del centre, afecta profundament en la integració dels alumnes nous en la classe i en el centre i, per tant, en el context social. L'anàlisi d'aquests casos, ens permet apreciar la importància de la reacció del centre a les necessitats que presenten aquests alumnes, i que determinaran la seua integració –o no– posterior.

Com a alternatives de resposta a una tal situació, cabria fer algunes propostes d'actuació a considerar, quan un alumne amb una llengua materna diferent s'incorpora al nou centre –per a ell o ella–, posant en marxa des del principi, el Pla d'Acollida i Integració, que deurà respondre als següents punts:

1. REQUISITS PREVIS

- Qui s'implica en aquell Pla?
- Quins materials tenim que preparar per a realitzar-lo?
- Quines autoritzacions, consultes o permisos hem de requerir?
- Quins canvis són necessaris introduir, al sí del centre escolar?
- Quin calendari caldrà seguir?

2. ACOLLIDA DE L'ALUMNAT

- Qui acull a l'alumne?
- Quan l'acollim?
- Com acollim a l'alumnat: per cicles, per nivells, en un únic dia, en dies successius...?
- Quines activitats d'acollida podem realitzar?
- Com podem detectar les necessitats educatives que aporta el nou alumnat?

3. ATENCIÓ A LES FAMÍLIES

- Qui acull a la família?
- Quan s'acull a la família?
- Amb quina finalitat?
- Quina informació oferim a les famílies?
- Quins recursos utilitzem per a transmetre les informacions?
- Quines vies de participació amb l'escola podem oferir-los?

4. PERIODE D'ADAPTACIÓ

- Quina duració es preveu?
- Quins objectius persegueix?
- Quines activitats realitzarem?
- Cóm es distribueix el professorat en aquest període?
- Cóm realitzem el diagnòstic de necessitats educatives i de competència curricular al nou alumnat?
- Quins criteris seguirem per a respondre a la diversitat detectada en l'alumnat: agrupaments, suport, reforços...?
- Cóm organitzarem l'aula?
- Cóm introduïrem les metodologies més apropiades?
- Cóm treballarem la interculturalitat?
- Quins recursos seran els més adients?
- Cóm realitzarem les avaluacions: criteris i instruments del cas?
- Quin calendari de coordinació caldrà establir?

A més de facilitar –com s'ha dit més amunt– la traducció, a la família, de les indicacions de funcionament del centre i del Pla d'Acollida i Integració, es programarà un determinat nombre d'hores setmanals, en les quals l'alumne s'integrarà a l'aula de suport, amb la finalitat de millorar el seu nivell de la llengua curricular, sense generar retards ni disfuncions en la resta d'àrees. Així mateix resulta molt recomanable, per tal de facilitar l'adaptació i integració de l'alumne nouvingut, valorar el seu progrés i progressiva integració, a càrrec del tutor o tutora del seu grup i de la resta del professorat implicat, aprenent paraules clau, fórmules de relació social i frases senzilles i de motivació, en la llengua d'acollida com ara:

- Bon dia, bona vesprada, bona nit.
- Adéu.
- Com estàs? Bé/Malament.
- El meu nom és _____.
- No ho entén.
- Puc anar al bany?
- Em fa mal aquí.
- Pots ajudar-me?
- Gràcies/De res.

També caldrà preparar llistats de vocabulari bàsic, que es treballaran, sobretot a l'aula i al centre, però hauran d'assegurar-se a casa, per a consolidar l'idioma vehicular tant bon punt siga possible i puga comunicar-se, no només en l'àmbit relacional del centre, sinó també en el context social. A mesura que l'alumne vaja aprenent el vocabulari bàsic, les relacions o llistats s'ampliaran i s'incorporaran noves paraules o frases senzilles i funcionals, per tal que l'alumne es puga fer comprendre, en tot moment de necessitat, encara que –al principi– amb alguna dificultat. Per a les possibles dificultats a l'hora de la pronunciació de fonemes o paraules, es disposarà d'arxius gravats d'*audio*, on els professors –preferiblement el de llengua– exagerarà la pronunciació de forma clara i pausada, cada paraula frase. Aquests arxius hauran d'estar sempre disponibles, fins i tot per compartir-los en la conversa familiar, per practicar i millorar la seua articulació i pronunciació.

També esdevindrà profitós treballar amb l'alumnat utilitzant recursos com el aprenentatge de cançons, rimes, poemes i embarbussaments, per a motivar-los a aprendre la nova llengua de forma divertida, agradable i atractiva. Igualment, es podran preparar diversos jocs i sessions de teatre, per a que al mateix temps que l'alumne aprèn, interaccione i interlocute amb els seus companys. A més, el recull de totes les activitats que es realitzen a l'aula i a casa constituirà un valuós dossier que s'utilitzarà per a verificar l'evolució de l'alumne i repassar els continguts ja treballats i els programats tot seguit.

D'altra banda, a l'efecte de consolidar la integració, es poden dissenyar diversos projectes, com un calendari anual multicultural, dins del qual apareixerà reflectida alguna de les festivitats de la cultura d'origen del nouvingut, al costat de les de la societat i vida cultural d'acollida. Es poden proposar treballs per grups, de manera que cadascú d'aquests grups de treball aborde una part del contingut temporal del calendari; així els alumnes coneixerien mitjançant la pròpia investigació, el decurs cultural de la societat que els acull.

Existeix també un «Portafoli Europeu de les Llengües» que ajuda als alumnes a desenvolupar i entendre com i per què aprenen mitjançant aquelles activitats i la fixació de metes, reflexionant i assimilant el procés, el seu progrés i els seus assoliments. També beneficia al professorat, ja que els permet conèixer més sobre com aprenen els seus alumnes, per a poder oferir-los suport i una assistència adient, per millorar l'aprenentatge dels nouvinguts i no només en el context escolar. També reconeix i inclou diverses experiències i necessitats d'aprenentatge, ofereix excel·lents mitjans i instruments de comunicació i d'informació, als pares, sobre el progrés dels seus fills i els motiva i integra en el seu aprenentatge. També es pot fer servir per a generar debats i discussions, entre els professionals del centre, amb la finalitat de millorar la coordinació de l'actuació educativa que es fa a les escoles i en el context social immediat. Aquesta activitat proposada per Europa esdevé molt interessant, ja que permet conèixer

millor al subjecte –el nouvingut– i les seues necessitats, i està considerat com un dels millors treballs que es poden fer amb aquests alumnes, ja que permet també l’auto-reflexió.

Tots aquests recursos són només algunes activitats i materials que es proposen per a tractar de millorar la integració del alumnes que parlen altres llengües en els nostres centres educatius. Es tracta, en molts casos, d’activitats ja plantejades o recomanades des d’algun organisme o centre educatiu, encara que també hi ha algunes d’innovadores, que es generen a partir d’observacions o com a variants d’altres ja observades en algunes aules. Sempre, però, considerant l’increment de recursos humans, materials i tècnics al servei de plans més ambiciosos, per garantir un suport més intens a aquests nouvinguts, de forma individualitzada per a facilitar-los l’aprenentatge i la subsegüent integració. I no cal dir que cal seguir investigant en aquest camp, en quant a projectes d’intervenció i activitats a realitzar amb aquests alumnes, tot publicant els resultats de les tals experiències

Bibliografia

- Alcalá Recuerda, E.; Garí Pérez, A.; Mijares, L.; Sierra Rodrigo, I.; Rodríguez Mª A. i Martín Rojo, L. (2004). *¿Asimilar o Integrar? Dilemas ante el multilingüismo en las aulas*. Lugar de Edición: Secretaría General Técnica del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- Carbonell i Paris, F. (2002). *Educación Intercultural y Calidad. Informe educativo 2002: la calidad del sistema educativo*. Lugar de Edición: Fundación Hogar del Empleado. Centro de Investigación para la Paz.
- Integrate Ireland Language and Training y Southern Education and Library Board. (2007). *Together Towards Inclusion. Toolkit for Diversity in the Primary School*. Lugar de Edición: Turners Printing, Longford.
- Villalba, F. i Hernández, Mª T. (2008). *La enseñanza de una segunda lengua (SL) y la integración del currículo*. I Jornadas sobre Lenguas, Currículo y alumnado Inmigrante. Bilbao.

Webgrafia

- FETE-UGT, Educared y la Fundación Telefónica. *Español y diversidad lingüística 1*. Recuperado en Marzo de 2014: <<http://bibliowebfeteugt.es/interculturalidad/gestion-de-centros-interculturales/>>.
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2012). *Datos y cifras: Curso 2012/2013*. Lugar de Edición: Secretaría General Técnica. Subdirección

General de Documentación y Publicaciones. Recuperado en Febrero de 2014: <www.mecd.gob.es/dctm/ministerio/horizontales/estadisticas/indicadores-publicaciones/datos-cifras/datos-y-cifras-2012-2013-web.pdf?documentId=0901e72b81416daf>.

Ministerio de Trabajo e inmigración (2009). *Informe sobre la Situación de la Integración Social de los Inmigrantes y Refugiados en 2009*. Foro para la Integración Social de los inmigrantes. Recuperado en Febrero de 2014: <http://www.foroinmigracion.es/es/MANDATO-FORO-2006-2010/Informes/docs/INFORME_ANUAL_FORO_2009.pdf>.